

Kamarás István

Regnum Marianum nyári tábor: Zánka (dokumentum–szociográfia^{*})

*“Mint a mókus fenn a fán
az úttörő oly vidám,
ajkáról ki sem fogy a nóta”*

* *

*“Mária, édesanyánk,
seregünk dala zeng fel az égig,
küzdni harcra siet,
liliom lobogója fehérlik”*

1. nap: Megérkezés

“Écccés most...!”

“Meglesz..., Gyerünk!”

(Milyen érzésekkel jöttetek Zánkára?)

– Nagy-nagy érdeklődéssel, mert kijöttünk egy hosszú időszaktól, mégis megmaradt a félelem, s csak egy éve hisszük, hogy elmúlt az az időszak.

– Nehéz elhinni, hogy mégis csak sor kerülhetett erre, s éppen itt, ezen az illusztris helyen.

– Én azokhoz tartozom, akik ugyan fiatalok vagyunk, de még a pssz-tes időkben is benne voltunk, amikor csöndben kellett lenni, s elbújkalva mentünk táborozni. A szabadság hihetetlenül nagy érzés.

– Túl sok elvárással nem jöttem, mert egy ilyen népbanzáj újdonság a Regnum sokat próbált társaságai számára is. Bízom benne, hogy a mennyiség nem csap át a minőségbe.

– Nagyon jó, mert itt van minden gyerek. Így még sosem voltam Regnum-táborban, hogy egyenrangú vagyok saját gyerekeimmel. Ez így egy nagyon sajátos családi nyaralás.

– Mert rengeteg az ismerős, a barát, az együttlét örömeivel.

– Nagy örömmel, mert a négy gyerekem itt van, mert feleségem is itt van, és mert a Regnum céljai tiszták és szépek. Magam nem vagyok közösségben, fiaim jogán jöhettek el.

– Összejöttünk itt, ahogy nézem, ezren. Szétszórva voltunk eddig. Mint ahogy Őzséb atyánk a Pilisből az apró lángokat összegyűjtötte, valahogy úgy jönnek össze a kis

* Ez a dokumentum–szociográfia nem csak a Regnum Marianum mozgalmat mutatja be nagytáborán keresztül, hanem egy kicsit a katolikus egyházat és a rendszerváltást is, de legfőképpen a barátságról és a közösségről szól (a szerző).

csapatok egy óriás lánggá.

– Régóta vártam erre a táborra, amely olyan lehet, mint egy lelkigyakorlat.

– Csak jó történhet: sok jó beszélgetés, élmény, sport, információcsere az anyatársakkal.

– Még jobban meg akarom ismerni a Regnumban lévő embereket. Kis lelki töltést is várok, meg egy kis kikapcsolódást, nyugalmat, jó beszélgetéseket a hasonló problémákkal küzdőkkel, mint mi vagyunk.

– Kitűnően: megérkeztünk, kicsomagoltunk, minden rendben van.

– Ezen az első szentmisén nagyon sok kegyelmet kaptunk. Nagy öröm volt azt a sok fiatal meg gyereket látni. Amilyen szépen, fegyelmezetten ott voltak a kis pótmamákkal meg pótpapákkal.

(Milyen fajta élmények, történések várhatók?)

– Mindenki számára szokatlan a sátor helyett a kőház, meg az, hogy nem látjuk állandóan egymást. Azt gondolom, jó hosszú idő kell, míg berázódik a jónép. A várható történések: nosztalgizálás, jó beszélgetések. Csak a vége felé fog összeérni az együttgondolkodásuk révén.

– Szeretnék minél több foglalkozásra elmenni, jegyzetelni, s továbbadni az itteni tapasztalataimat három gyerekemnek.

– A nagy Regnum egészét tekintve azt várom, hogy egy kicsit összeszedjük magunkat. Eddig is figyeltünk egymásra, mégis eddig közösségeink a maga életét élte.

– Én azt várom személy szerint, hogy a nagy közösségbe bele tudjam tájolni magam.

– Ahogy a programokat így előzetesen látuk, nyilván lelkiekben is gyarapszunk, jó előadásokat fogunk hallani. Nagyon sok jó barát van itt, azt hiszem ez az első és a legnagyobb vonzóerő.

– Mint a Mau-Mau tagja számháborút, fűrdést.

– A gyerekeknek egy nagy élmény-dózist kell adni, ami hosszú-hosszú évekre...

– Biztos nagy dolgok fognak születni. Közösségi jó élményekre számítok, s kíváncsi vagyok mi adódhat különböző korú emberek együttéléséből.

– Azt hiszem, az alapvető történés a jó értelemben vett happening lehet. És hát, mondjuk, a lelki összetartozás.

– Sok lelki élményre számítok, értékek át-vételére, elmélyültségre és csend teremtésre.

– Valami öntudatosodásra számítok. És egymás komolyabb szeretésére.

(Szükség van-e a Regnum Marianumban is valamiféle fordulatra, stflusváltásra, netán rendszerváltásra?)

– A feladatok újra megfogalmazása mindenképpen időszerű, de a lényeg továbbra is az, hogy az ifjúságot Jézushoz tudjuk vezetni. Valószínűleg meg kell őrizni a játékos, sportos stílust. Növekedni kell, mert az élő szervezet növekedik, s most, a katakombából kijövet, megethetjük.

– Kicsit jobban egymásra figyelés, kicsit igazibb közösségépítés, aminek szükségét érzem.

– Szükség volna, hogy kiderüljön, mi az a sajátos, amit a Regnum tud nyújtani a magyar egyháznak. És az is fontos, hogy tudjam, nekem mi a külön bejáratú dolgom itt ebben a színes együttesben.

– Nem hiszem, hogy itt valamiféle konkrét változás lesz, de hogy elindul valami, azt remélem. Nekem nagyon jó volt az eddigi kiscsoportos kisközösségi forma. Nem hiszem hogy a méretek növekedése jót tenne nekünk.

– Ki kellene valahogy terjeszteni a Regnumot. Mennyiségben és földrajzilag is, meg a munkás fiatalok felé.

– Az a gondom, hogy a Regnum a most megnyíló borzasztóan sok lehetőség következtében nagyon elaprózódhat. Ha itt most

változtatni kell, a biztos az, hogy vissza kell térni a belső munkához, a vezetőképzéshez.

– Én azt hiszem, hogy gyökerében nem lesz váltás, ezt mint házfőnök biztosan mondhatom, hanem tovább csináljuk dolgainkat, ami eddig volt, ahogy hallottuk, szabadabban, s egy kicsit jobban figyelve az egyházra.

– Mint az ötök egyike, úgy vélem, ránk mindig a kontinuitás volt a jellemző. Ami benn van a levegőben: profibban kell csinálni. Kérdés az, hogy nagyobb struktúrákban, kifelé fordulva élünk-e tovább, vagy megmaradunk-e az eddigi, kicsit zártabb és ezen keresztül adni akaró légkörben.

*

*Zánka elhagyott úttörőváros
Regnumosoknak szolgál már most
Deka intéseit jól betartva
Jövünk ide: szép partra.
Balaton, figyelj ez új csapatra,
fogadd be őket hűs habjaidba.
Gyönyörű Balaton, szeressél minket
Hogy megerősítsük itt is hitünket.*

*

*Zánkánál áll a tábor, úttörők ülnek a tűznél.
Hej de szép most ott az élet, szép dalokat énekelnek:
"Eltársak álljunk a gátra, új fényű hajnal hasad
Testvéri egységbe állva, nagy lesz a nép és szabad"
Úttörők ülnek a tűznél, mind a tüzet nézik,
De mi a tűz? Gáz? Vagy folyadék?
Nem! A fénykibocsátás: atomi folyamat,
Ha a molekulák elég nagy sebességgel ütköznek
egymáshoz,
Akkor az ütközés rugalmatlan is lehet,
Az eltűnt kinetikus energia belső energiaváltozássá
alakulva
megváltoztatja az atom szerkezetét, ami egy idő után
fotonkibocsátással spontán visszaalakul.
Most ezt mindegyik úttörő átéli:
Látják a turbulencia folyamatokat, az atomokat,*

*a kvarkokat és klionokat, kirepülő fotonokat
és a törvényeket, megérik a rendszert, beleéreznek
a gépezetbe.
És végre eszükbe jut, hogy az úttörőség hazugság.*

2. nap: Jézus igen, egyház nem?

“Úgy szeressétek egymást,
mint én szerettelek benneteket!”

*Nem illik késésben lenni. Elmúlt a romantikával
teli vándorlás. Elmúlt a bűjdosás. Most azt kell
csinálni, ami most van. Amit az Isten most kínál.
Oda kell figyelni nagyon, hogy mit kér Krisztus,
mert ez az új korszak nem a kényelem korszaka a
számunkra, nem valami 'parttalan, esztelen sza-
badság, hanem Jézus Krisztus keresztje mellé va-
ló odaállás. Egyszer nem messze innen csináltunk
egy akadályversenyt. Indító állomás a Jordán-part,
és én vagyok Jézus Krisztus. És most ezer farize-
us tízezer fortélyán kell keresztülvágni magamat.
Meg kell érkezniem. Mondanom sem kell, hogy
minden akadályversenyben vannak rázós pontok,
például akkor, amikor elfognak, mondják, "őregem,
pár órád van mindössze, csinálj végrendeletet. Tu-
dod, hogy keresztre fognak feszíteni." Az nyert
ezen a ponton, akinek eszébe jutott, hogy van egy
anyám és van egy egyházam, bármi másról le-
mondok. Így indult a világtallicizmus. Ezt olva-
som ki a mai olvasmányból. Vagy szűz, vagy anya.
Más nem lehet. És magunkra így nézzünk, közös-
ségeinkre így nézzünk: az egyház és anyánk, más
nem lehet.*

*

*Van ennek a misének valami titokzatos vará-
zsa, hogy nincs kupola fölöttünk, hanem az égbolt,
nem reflektorok világítanak, hanem a nap, vagy
máskor a lemenő nap, amikor már alig látni a
Szentírás szövegét. Nem mindig adatik meg a
szentmise ihletettsége és áhítata, sokszor nem
tehetünk róla. Az áhítat törékeny valami, amit a*

legkisebb zaj kettétörhet. Ezért mindig törekedjünk, egyrészt a főkészüléssel, másrészt a misében való teljes odafigyelésünkkel arra, hogy ez az áhítat minél többször megszülessék. Az Úr legyen veletek. Áldjon és őrizzen meg minket a mindenható Isten, az Atya a Fiú és Szentlélek! A szentáldozatot bemutattuk, küldetéseket van, menjetek békével!

*

(Hogy érzed magad a regnumi tábor második napján?)

– Nagyon jól, főleg azért, mert nagyon sok régi arcot látok, akikkel együtt harcoltunk, együtt dolgoztunk. Ilyen tömeg-élményem nagyon régen volt. Talán a legelső tavaszi szemle volt hasonló 1952-ben a Nagyszénászugban a Csíki-hegyekben.

– Kíváncsi voltam, hogyan lehet ezer embert így megszervezni. Nagyon tetszenek a misék, pláne tegnap, a nyitó a sportsarnokban. Jelentkeztem az énekkarba, azt is nagyon várom.

*

Mi a bűn? A másíknak a megtagadása és a távolságnak a növekedése. Ha belegondolunk a bűnbeesésbe, akkor elsősre az ember azt mondja, Isten nem volt igazán korrekt. Hiszen azt mondta, minden fáról ehettek, egyről azonban nem. Miért nem mondta meg, hogy arról miért. A személyes összetartozásnak van egy titka: az a bizonyos "csak", az hogy én kérem tőled, és ez éppen a kockázata az összetartozásnak. Isten már előbb kockáztatott: a teremtés, a lehetőség megteremtése révén. Az ember sajnos félrúgta, mert nem bízott. Ennek a nagy ősi egységnek, nagy ősi bizalomnak és összetartozásnak, az emberi osztozásnak a tapasztalata lassacskán visszajön, mert Isten újra és újrakezdi, s ez a remény végig él a történelemben.

Ebben a teremben már sokféle ideológiáról be-

széltek. A marxizmus egy grandiózus kísérlet arra, hogy rendbe tegyük ezt az emberi zűrzavart, s így legyünk egyek. Látjuk a torzóját. A másik a pszichológizmus. Hányszor figyelték meg azt, hogy az ember félrázható, meggyógyítható, s akkor jól fog működni. Értékei mellett látjuk hiányait is. Tudományizmus: majd ha nagy tudás birtokában leszünk, megteremtjük a boldog aranykorszakot. Ezek mind-mind utópiának bizonyulnak. Nem azért, mert nem hordoznak igazán komoly törkvés-értékeket, de hiányzik belőlük az, hogy csak Istennel együtt osztozva lehet egymással osztozni. Hogyan van jelen tulajdonképpen Krisztus egyházában? A tanításban és a szentségekben. Isten nem egy szócsövön szólt le az égől az embereknek, hanem Jézus maga vált az igévé. A Regnum akkor válik az egyházzá, akkor tud tanítani, ha a maga életében tapintható ki a tanítás. Ez a személyesség a döntő az egészben. Toleráljuk azokat a hibákat, amelyek mindnyájunkban újra és újra felbukkannak, elviseljük az árusításokat, mert ha nem így tesszük, nem vagyunk igazából tanítók. Azért született meg ez a mozgalom, mert néhány pap ráébredt arra, Prohászka hatására, hogy nem elég beszélni az evangéliumról, együtt kell megélni. És meghívták azokat a kölyköket közös életközösségre. Ez a Regnum titka. Ezért éltük át az elmúlt 80 évet. Ezért voltunk szétverhetetlenek az elmúlt 40 évben. A barátság tapasztalata az egyház lényege. És ezért volt szétverhető az egyház, mert hiányzott a stabil barátság. Az ég és föld metszéspontja nem másutt történik, hanem itt, a mi konkrét életünkben.

A Regnumnak egyik fő bűne a gőg. Mi ilyen kamaszosan vagányak vagyunk, hogy mit nekem Hekuba, s ezt megőrizzük 70 éves korig. Ha ezzel a kísértéssel rendszeresen szembenéznünk, tanulhatunk másoktól is, jóllehet a legtöbb börtönt ebben a csapatban osztották ki. Ha csupán abból élünk, hogy ilyenek voltunk, ebből a mentalitásból nem tudunk hitelesen tapasztalatot nyújtani arról, hogy mindnyájan Isten szegényei vagyunk, s ami sikeredett, Isten kegyelmének köszönhető. Nem kell azért álszerénynek lenni, igenis pontosan kell tudni, hogy az elmúlt 30-40 évben a Regnum volt

a magyar egyház tetején, mert sosem csak magát akarja csinálni. Meg kell tanulni érdekérvényesítésben és értékvényesítésben gondolkodni. Minden fronton: a politika légterében is, a médiákban is, a gazdasági vállalkozásainkban is. Nincs már pater-nalista állam. A marxizmus előtt volt egy rövid átmenet, volt egy kellemes katolikus biztonság, az anyagítól kezdve mindentéle vonatkozásban. Hirtelen átsöppentünk egy szintén kellemes változatba, ahol egyszerű volt a helyzet: volt fekete és fehér. Az a pici játéktér aránylag egyszerű volt. Most piac van, ahol törekvések vannak. Nem várni kell, hanem gondolkodni és cselekedni. Szakmai értelemben is jól kell evangelizálni. Ha nincs pénzünk, szerezzünk pénzt. Alakítsunk vállalatokat. Ha nincs elég emberünk, mert mindenki csak a szabadidejében teszi, lássuk el fő foglalkozásban. Ha úgy gondoljuk, hogy a katolikus vélemény és tapasztalat nem fogalmazódik meg, akkor menjünk el újságíróknak. "Gyerünk! Meglesz!", ez a Zászlónk lapjának is a jelszava. Mitől félünk?

Elvisellek, mert te vagy, és pont veled akarom megélni Isten országát. Ott él az egyház, ahol mozgás van egymás felé, s együtt Krisztus felé. Le mondok valamiről a másik javára, mert ő hozzám tartozik az egyetemes egység értelmében. Ezt nagyon világosan kell látni, mert a Regnumnak nagyon speciális karizmája az együttélés. Együtt gyűrődünk, együtt hülyéskedünk, együtt játszunk sorozata. Isten nagyságának és szeretetteljes közelségét éljük meg ezekben a napokban, másrészt érzékeljük, hogy Isten emberszerető és emberszabású módon szeret minket, s csak annyit kíván tőlünk, hogy emberszabású módon tudjuk egymást szeretni, és őt is.

*

(Blanckenstein Miklós előadására milyen reflexióid vannak?)

– Indító előadás volt: általános helyünk, az egyház a világban.

– Az volt jópofa, hogy abban a színházteremben, amelyben eddig az elalvó úttörőket

okították az úttörők 12 pontjára, a mi Blanckenstein Miklósunk mondta, hogy nem mi vagyunk a szupercsapat, s közben a mieink aludtak a kipárnázott székeken.

– Azért nem mindenki aludt. Amikor Miki beszél, mindig minden olyan egyszerű, minden olyan logikus, csak aztán... Azt hiszem, hogy felkészületlenek vagyunk erre a feladatra. Miklós évek óta mondja, hogy most olyanok a tendenciák, hogy előbb-utóbb teret tudunk kapni, és annyi feladat lesz, hogy mindenre kell profinak lenni, és most lám itt vagyunk, bármit meg lehetne csinálni, amit akarunk. Sok mindent le lehetne adni ennek a társadalomnak, de nem úgy kellene csinálni, mint ahogy az Arany János meg a Toldi Gimnáziumot akarták egyes keresztények megszerezni, hanem úgy, ahogy az ökumenikus iskolát Pesthidegkúton megcsinálták. Miklóst már régóta hallgatom, de mindig tud újat mondani. Nagyon tetszik nekem felfogása a társadalomba való kilépésről, és az egyháznak a magunk között való megéléséről, illetve tevékenységünk újrafogalmazásáról.

– Kezdjük azzal a megbeszélést, hogy hol vannak ma számunkra az életjelenségek az egyházban?

– Meg kellene magyarázni, mit értünk életjelenségen.

– Arról, hogy életjelenség, erről nekem mindjárt beugrott az, hogy anyagcsere, ingerlékenység, mozgás, szaporodás, változékonyság, örökletesség. Az, amit ma csinálunk, ez is egyfajta anyagcsere, szellemi anyagcsere. Ingerlékenység: reagálunk egymás gondolataira, de a minket körülvevő világra is. Az egyház annyira lesz élő, hogy ezekre a kihívásokra válaszolni tud. Nagyon sok minden van, amire válaszolnunk kell s amire tőlünk várják a választ. Mozgás. Ezt most tapasztalhatjátok. Minden változik, minden átalakul, s ebben a

politikai mozgásban nekünk is részt kell vennünk. Szaporodás: az egyház életjelenségeihez hozzátartozik a szaporodás, de ez valami nagyon intim módon történik. Nézzétek meg, ahogy most szép csöndben életre kelnek a szerzetesrendek. Változékonyság. Hát... Nem tudom... Azt hiszem, a Szentlélek az, aki kell, hogy minket változtasson, alakítson. És hát végül s az öröklés. Az életjelenségek közül az egyik legfontosabb. Örököltünk nagyon sok mindent az apostoloktól, de a Regnumon belülről is. És most már mi is örökül hagyunk nagyon sok mindent. Ezeknek a piciknek.

– Egy nővér-közösség vagy egy imádkozós közösség is életjelensége az egyháznak. Az a veszély, hogy csak a látható mozgásban látunk életjelenségeket, mert mi azt szoktuk meg, hogy megyünk, hátunkon a zsákunk, pedig sokfelé vagyunk.

– Éjszaka a sátramat feldöntik, s teljes erőből rámfeksznek a gyerekek, s mondják, most próbáljak kijönni. És irtón élvezik. Benne vagyok a hálósákban, nem tudok kibújni. Ez életjelenség, mert itt tényleg élet van, s ez az életközelség számukra rettenetesen fontos. Életjelenség, amikor a gyerek egészen közel jön, amikor odabújik, hozzám, a paphoz, amikor akarja a kapcsolatot. Nagyon fontos, hogyan fogom föl a sátor rámdöntését, vagyis a péterség kérdése, hogy mennyire leszek triumfalista egyházfő, aki sarokba állítja őket. Így mozdulhat az egyház a családokban, a protestánsok felé, az ateisták felé, az iskolákban, az óvodákban.

– *A közösségetekkel hogyan kötődtek az egyházhoz?*

– Az egyházból nő ki az én közösségem. Azt hiszem, ez minőségi különbség. Fordítva kellene a kérdést feltenni.

– A kérdés jól van feltéve, mert az az érdekes benne, hogy nagyon sok ember egy közösséghez csatlakozva találkozik az egyházzal, de talán nem olyanal, amilyennel kéne. Megint csak a missziót tudom előhozni és a nyi-

tást az egyházközségek felé. Az első számú nagy örömöm volt a Regnumban, amikor ez a bizonyos vezetőképző létrejött. Ekkor éreztem, hogy most nyitott a Regnum, tudniillik egészen addig bellerjesnek éreztem. Összregnumi összetartozásunk és egyházközségi küldetésünk egyformán fontos, és áthatja egymást, ha az egyházközségekhez való csatlakozást próbálja élni.

– Baráti körnek is kell lennünk, s meg kell találnunk az egyensúlyt, hogy ne csak jól érezzük magunkat minden héten vagy két hétben, hanem magunkat is belsőben továbbépítsük.

*

(Hogy érzed magad a tábor második napján?)

– Kicsit féltém. Úgy volt, hogy biztosítanak kétágyas szobát, de hát három gyerekkel... Elég nehéz altatni őket. Egymást keltik fel. Az éjszakák nem túl nyugodtak. Jó hogy az étkeztetés meg van oldva, s hogy tulajdonképpen mindent meg lehet találni itt a tábor közepén, amire szükségünk van. Aki nosztalgizni jött ide, nem találja meg a gyerekkori tábor élményét a mennyiség, a léptékek miatt, másrészt meg változott az idő. Hogy nincs zsörtölődés, hanem osztozkodás, ez már Regnum-hangulat. Élvezem, hogy lehet őszintének lenni, természetesen viselkedni.

3. nap: Meglesz, gyerünk!

“Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem mehet be a mennyek országába.”

Isten Krisztusra alapítja az életünket. Olyanok leszünk, mint Krisztus. Ezért szokták mondani: alter-Krisztus. Krisztus testvérei leszünk, Krisztus titokzatos testének tagjai leszünk. Az egyház közössége Krisztus jegyese, aki nélkül nem tudunk megélni, mert hogyan lehet egy férjet feleség nélkül

elképzelné? Hogyan lehet egy főt test nélkül elképzelni? S nemcsak az nagyon fontos, hogy Isten megszentel bennünket, és – ahogy Babits Mihály Esztergom híres költője mondaná – “beállíthat minket szobros Csarnokába”. Nem, Isten sosem állít be bennünket a szobros csarnokba, hanem küldetést ad. Nem állunk. Meddő kegyelem nincsen, hanem a kegyelem mindig: valamiért, valamit tenni. Az erény pedig mindig: valamit tettem ebben a kegyelemben. Helytelen istengyermekség, ami a vasárnapi kereszténység, hogy a templomban Isten fia vagyok, a játszótéren meg nem. Vagy az étkezésben nem, csak ha imádkozom. Az is abszurdum, hogy az ember nemi élete csúnya és nem tartozik Istenre. Az embernek tudni kell, hogy az egész életét Isten küldetésében éli meg, ahogy Jézus is abban élte meg, bármit tett. És nem szabad ebből semmit kirekeszteni. Isten nem hagy bennünket békén megkeresztelésünktől fogva, hanem mindig azt akarja, hogy róla tanúságot tegyünk. Ezért életünk nem más, mint a küldetés, a tanúságtétel megélése.

Sokatokban megfordul az, hogy a keresztésben minek ez a sok hókuszpókusz. Ha a mai korban keresztelnénk, biztos azt csinálnák, hogy a hitvallást aláírnánk, mint egy szerződést, az egyház lepecsételné, mi meg eltennénk, hogy van bizonyítványunk arról, hogy szövetséget kötöttünk Istennel. Az egyház történelme során, a harmadik században, s főleg a negyedikben kialakult egy csodálatos szertartás-láncolat, amihez mindmáig ragaszkodunk. Ha igazán átéljük, jobbat nem tudunk kitalálni. Hadd ajánljam szívből ezeket a kérdéseket azzal, hogy megválaszolva őket saját életünkre bontsuk le.

*

– Nekem az tetszett a legjobban, ahogyan előadott. Úgy érzem, hogy ő gyerekeket is magával tudna ragadni. Nekünk a Svetitsben hála Istennek éppen ilyen történelemtanárnőnk van.

– Fölrázta az embert.

– Korszerű volt, életközeli, közérthető, a fiatalágnak szóló, külön értéknek tartom, hogy valaki, aki teológiai professzor, abszolút közérthetően és mégis teljesen korrektül tud ilyen lényeges dolgokat kifejezni.

*

– A következő kérdéseket ajánlotta a Ladocsi atya: 1. Milyen kegyelmi ajándékokat kaptam a beavató szentségekben? 2. Mit jelent nekem az, hogy életemet Isten megpecsételte: ennek előnyei és hátrányai, kellemes és kellemetlen oldalai? 3. Hogyan ismerem föl a küldetésre való kegyelmet az egyház közösségében, az egyház közösségéért, az egyház közösségéből?

*

– Akit egyszer megkereszteltek, az mindig keresztény marad. A keresztység az egy tartást jelent. Életre szóló elkötelezettséget, még akkor is, ha valakinek történetesen nem keresztény a házastársa.

– Egy darabig úgy érzem, a felnőttkori keresztység az igazi, de most már meg vagyok győződve arról, hogy azért az egyház nem hiába fogadta el a gyermek-keresztéséget. Egy gyermek-keresztelés nem csupán a gyermek keresztésége, hanem az egész közösség aktív részvétele. Lehet, hogy egy kereszteléskor egy nagypapa vagy egy ismerős fog átbillenni és megtérni.

– Mit gondoltok, tehet-e valamit egy keresztszülő, ha a szülő nem úgy neveli a gyereket, ahogy akkor megígérte?

– A gyerekkeresztelés azt jelenti, hogy a szülők és a keresztszülők vállalják, hogy kereszténnyé faragják a kis emberkét. Én csak olyan esetben vállalom a keresztszülőiséget, ha tudom, hogy a szülők is ezen az úton igyekeznek.

– Nem tudom, hogy ez nem kényelmes vagy önző logika-e? Nem kell neked a keresztgyerekedet, ha a szülők nem úgy nevelik,

dresszírozni, te példa lehetsz előtte, például, ha nálad van két hétig nyáron. Akkor sem kell magaddal cipelni a templomba, mert a példa a legelőbb.

– Akkor amikor a Regnumba kerültem 18-20 éves koromban, válaszút előtt voltam: higgyek vagy ne higgyek. A Bakáts téren a Györgydeák Marci bácsi prédikációi billenteték át.

– Ha megengednétek, Hamvas Bélától idézném, hogy a humor az tulajdonképpen nem más, mint az alapállás tudásának az elveszthetlensége.

*

(Hogy érzitek magatokat a tábor harmadik napján?)

– Óriási munkát látok a tábornak a szervezésében, s ezért – mint az ötok tagja – komoly elismerésemet fejezem ki azoknak, akik résztvettek benne. Nagyon szépen megvalósul az az elgondolás, hogy a Regnum önmagára tálljon, felelősséget vállal és megéltje azt hogy mi egyek vagyunk és együtt vagyunk. Nagyon tetszik a szórakozásnak, a komoly programoknak, a kirándulásnak, a bűnbánati napnak, a kötélhúzásnak és akárminek ez a tarka együttese.

– Tegnap betévedtem a 12-14 évesek *Ki mit tud?*-jára, ami nagyon tetszett. Önmagukat adták. Megtanulták és jól mondták a szöveget, nevettek, vidámak voltak, ahogy egy kamasznak kell. Nagyszerű az, hogy rengeteg gyerek van, de senkinek sem nyűg...

– A mi beszélgető-csoportunkban főleg szülők voltak, és valaki elmondta, a kereszttség hatásait úgy is erősítik a gyerekekben, hogy a templomi szertartást családiakkal egészítik ki. Valaki elmondta, hogy neki problémái vannak a Szentlélek ajándékaival, mert inkább csak az Atyához és a Fiúhoz tartozást tudja érezni s azt a karizmatikusok elhajlásai is zavarják. Ebbe belebonyolódunk. Aztán az

előnyökkel és a hátrányokkal kapcsolatban valaki azt mondta, a kereszténység hátrányait egyben előnyöknek is érzi. A játékszabályok és a garancia is szóba került: mint játékszabály elfogadható, hogy garanciát várhat el tőlünk az egyház. Azt, hogy "nem ér a nevem", nem mondhatom.

– A mi csoportunkban volt, aki egészen fiatal szülő léteire rádöbrent arra, hogy a lemondás és az önfegyelem nélkül pici gyereket sem nevelheti. Aztán arra került a szó, hogy jobban érzi magát a kollégái, becsületes kétkézi munkások között, mint a keresztények körében. Zavarja az álarc.

– Betonnak, vagyis Balás Béla atyának – aki a mi csoportunkat erősítette – volt egy szuper jó gondolata, miszerint erre a két kérdésre nem tudunk igazán válaszolni, mert ezek nem konkrét és megfogható dolgok, inkább valami olyan ujjongó öröm érzésként jelentkeznek.

– Mi arra lyukadtunk ki, hogy előnyről és hátrányról, kellemesről és kellemetlenről mindig akkor beszélhetek, ha van egy elvárásom, s ahhoz hasonlítok. Ha nekem Isten terveivel szemben elvárásaim vannak, hogy engem vegyenek fel elsőnek az egyetemre, és Isten tervében úgy szerepel, hogy csak harmadikra vesznek föl, érezhetem ezt hátránynak, de hány ember tudná elmondani, hogy milyen jól tett neki, hogy két évet várnia kellett.

– Mi elsősorban a küldetésről beszélgettünk. A hétköznapi embernek a küldetése, hogy egész életében valamilyen formában Krisztus szeretetét, tanítását próbálja meg továbbadni a legegyszerűbb dolgokban: az emberek segítségével, szolgálatban, tapintatban, odafigyelésben, lemondásban, egy bármilyen átvállalásban másoktól. Akár itt táboron belül is.

– Nálunk többen megfogalmazták, hogy a keresztység természetesen, a bémálás már kevésbé természetesen nem volt igazán nagy élményük. Abban viszont megegyez-

tünk, hogy ez eltörölhetetlen jegy, ha kiséri élmény, ha nem. Nem az élmény a fontos, ez ajándék hozzá, hanem az, hogy ezek vagyunk. Tehát keresztény voltunk a fontos, ez a kiindulás minden további szentséghez. Mivel csoportunkban több helyről, többféle életkorból és többféle indításból kerülhettünk össze, olyasmis is elhangzott, hogy valaki felnőtt korában újrakeresztelkedett a biztonság kedvéért, amikor átvették a katolikus egyházba.

– Nálunk többen elmondták, hogy így-úgy keresztszülőkké váltak. Többen ateista szülők támogatása nélkül kötötték hozzá keresztgyerekeiket a kereszténységhez. Olyan eset is volt, hogy valaki egy felnőttként keresztelkedőnek lett keresztszülője, s ezt az ismerősét próbálja megtartani.

4. nap: Amatőr vagy profi?

“Úgy küldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé”

(Hogy érzed magad a tábor félidejében? Mi érintett meg titeket leginkább az eddigi történetek közül?)

– Jól, mert nem vezetek, csak pihenek, beszélgetek, nincs semmi hogyishívják, mert egyszerűen csak itt vagyok.

(Jelenthet ez a tábor fordulatot a Regnum életében valamilyen szempontból?)

– Biztos. De én bevallom, nem ilyen nagy dolgokban gondolkozom. Én azt mondom, meg kell fogni a kicsit, aztán ami lesz, az lesz. *(Mi volt eddig a legnagyobb élményetek?)*

– Nagyon jól kezdődött. Az imént a szerzetességről volt egy jó előadás. A tegnapi nap is egy nagy élmény volt, amikor összehozta az embereket az a versengés. A legnagyobb élményem mégis az első mise volt.

– Szinte minden jó volt. A legjobb a tájfutás.

– Nekem az tetszett, amikor a borospincébe mentünk.

– Nem tudom, de nekem még mindig a Blanckenstein Miki előadásai tetszenek a legjobban.

– Úgy érzem, lelkileg nagyon sokat kapunk. És szinte észrevétlenül és megerősítés nélkül nagyon sok pozitív élménnyel találkozunk. A legelső Beton-beszéd például, mely rövid és frappáns volt, de szenzáció. Pazar a légkör, ahogy az emberek egymáshoz szólnak.

– Jók voltak a tegnap délutáni fakultatív programok. A hatból persze csak kettőn lehettem ott. Egyik a Regnum jövőjéről szólt, a másikon meg az ötöket, a legfőbb vezetőket kérdeztük. Jó volt együtt gondolkodni a jövőről. Hétfőn, amikor érkezünk, még nehéz volt, de a másnap reggeli mise az már a helyén volt: nyitott ég, a fák. Az a tábori hangulat jött vissza, amit az ember... mi akkor éreztünk, amikor csak huszan voltunk. Hogy is mondjam? Benne vagyunk a levegőben, kitöltjük a teret.

– Számunkra az a nagy élmény, hogy az egész családdal így ötösben először vagyunk együtt. Ez az együtt-megélés nagyon jó. A két nagy gyerek rétegben van, a Marci meg hol velünk, hol a tábori bölcsődében. Mostani konkrét élményem a Káli-medence, nagyon kedves, igazi magyar táj. Számomra élmény a befogadás, a közösség, amelynek eddig egy kicsit perifériáján éreztem magamat.

– Talán a közösségi szellem. Mindenki olyan szívesen fogad minket, bár nem vagyunk regnumi tagok.

– Olyan sűrűek a napok... Jó volt a meditáció tegnap este és a kérdések az ötökhöz. Azt hiszem további kérdések fognak indukálódni mindenkiben.

– Fantasztikus, ahogy a kisgyereket cipeli a hátán a mama és a papa. Tényleg a legkisebbtől... Ez nagyon klassz. Ez nagyon megfogott.

– Együtt van az egész, és egészséges a szemlélet.

– Pannonhalmáról jöttem. Eljárok előadá-sokra, és vezetek egy csoportot. Örülök, hogy próbálják egyeztetni azt, amit az egyház mond, meg hogy ők, hogy gondolják. A kettő egy picit mindig ütközik, de nem úgy történik a dolog, hogy kizárjuk az egyiket. Úgy vélem, a Regnum egy jó alapminta a jövő magyar egyháza számára.

– Nagyon tetszik a nagycsaládos életfor-mának a... a tobzódása. Talán az informális beszélgetések érintettek meg inkább, mint szervezett programok, de azok is jók voltak.

– Lubickolunk a szellemi javakban. Téged mi érintett meg, mama?

– Engem a Kóka Rozi dobott föl leginkább.

– Úgy látom, hogy a cél, amit kitűztünk – hogy a hét szentségen végigmegyünk – egyenletes iramban halad. Nagyon tetszik, hogy a mai témák, a házasság és a szerzetes-ség egy túra keretébe van ágyazva.

*

Egy másik misztikus, egy 16. századi itáliai nő, így kiáltott föl egyszer tanítványai közepette: Hall-gassatok, nem látjátok, hogy a világ tele van Isten-nel. Így vagyunk mi most együtt abban a világban, amely tele van Istennel. És így beszélhetünk külön-böző hivatásokról, életállapotokról, amely nem más, mint Isten egyéni hívása mindnyájunkhoz. Ha a misztikusok azt mondják, a világ tele van Isten-nel, akkor ez az egyetlen, mindent átölelő valóság. És amikor a szerzetesi életről kellene egy-két szót elmondani, akkor csak innen tudunk kiindulni. Ha valaki úgy közelíti meg a szerzetesi életet, hogy mire jók az apácák, az nem más, mint egy anyagi-as, gyakorlatias megközelítés.

Ha a szerzetes titkát meg akarom közelíteni, Isten titkát kell szemügyre vennem. A titok előttünk Krisztusban vált megragadhatóvá és szemlélhető-vé. Krisztus a Szentháromság üzenetét hozta el nekünk, az hogy Isten nem azért teremtett, hogy egyeduralmát érvényre juttassa, hanem Isten ká-nonja, közösség. Isten szeretetközösség. A hívás

titokzatos. A szentháromságos Istentől indul el, ne-kem szól, és amikor én igent mondok, akkor kez-dődik meg az a kaland, amit egy lélek megélhet Istennel.

*

Az emberek házasságon meglehetősen ködös és maszatos dolgokat értenek. Abban a többség egyetért, hogy egy nő és egy férfi kell hozzá, de hogy mi az egésznek a tartalma, abban nagyon eltérnek az elképzelések. A házasság és a szent-ségi házasság között akkora különbség van, mint a két barna, a csokoládé és a feces között. A kegyelem a természetesre épít, s nekem alapvető meggyőződésem, hogy lehet a kegyelem akármily-en nagy, ha a natura körül problémák vannak, akkor ez sem tud segíteni. Aki a házasságot csu-pán szentségnek tekinti, s nem úgy, mint egy szo-ciológiai tény, amelynek vannak szakaszai, tipikus problémái, az téved. A teremtőnek a kifejezett aka-rata, hogy kétféle pólus legyen a világban. Két olyan principium, aki sohasem tudja teljesen meg-érteni egymást. A férfiasság és a nőiesség vonzá-sa feszül végig az egész világtörténelmen, s adja neki dinamikáját.

A nőiességet abban lehetne leginkább megfog-ni, hogy amennyiben a testi egyesülés aktusában is a nő a befogadó fél, a nőiesség legalapvetőbb lényege egy korlátlan nyitottság, a másik ember befogadására való képesség. Ezzel szemben az ember csak hatalomra törő háziasárányokkal talál-kozik a hétköznapi életben, akik mindenáron a fér-fiak fölött uralkodni akarnak. A befogadás képessé-ge, az erő a befogadásra és a transzcendensre való nyitottság, ez lenne a három alapvető asszo-nyi dolog.

A nő az én megfigyelésem alapján a főszerep-re nem alkalmas, mert a biztonságra van igénye, a férfi meg elsősorban főszerep-re rendeltetett. Ez azért olyan lényeges, mert a nők engedelmeskdnének, ha lenne kinek, de én azt tapasztalom, hogy a legtöbb fiatal fiú teljesen pipogya, akiben abszolút nem lehet bízni, aki nem mer felnöttséget vállalni,

nincs ítélőképessége. Amikor a kislány megkérdezi, hova menjünk, a fiú vakarózik, hümmög, addig, míg a lány gyorsan rávágja. Állítom, hogy csak kétszer fogja megkérdezni, hogy hová menjünk, a negyedik alkalommal eldönti a dolgot, s ezzel megkezdődik a nőuralom. Ez a helyzet borzasztó, mert ez a nőknek sem jó, hát még a férfiaknak. Én a Szentírásból veszem azt a tényt, hogy az asszony a férfi segítőtársa. Azt gondolom, az asszonyi engedelmességnek ott van nagyon mély értelme, hogy nem kényszerítjük hatalmi harcra a férfiakat. Ha a férfi biztos lehet abban, hogy a felesége engedelmeskedni fog, akkor nem arra fogja pazarolni az erejét, hogy mindenképpen átvi-gye az akarátát, hanem azzal fog törődni, hogy a lehető legjobban döntsön, és akkor fogja érezni, hogy micsoda nagy felelőssége van. Amíg döntésre kerül a sor, nekünk, asszonyoknak mindent meg kell tenni: vitával, veszekedéssel, érveléssel, hogy a teremtés koronájának tudtára adjuk, hogy ezt vagy azt a dolgot így vagy úgy látjuk, segítve őt ezzel a tájékozódásban. Így a házasságot valóban egymást segítő barátságként tudjuk értelmezni.

*

Gondolom, köztudomású az a különböztetés, hogy más a kereszténység és más a vallás világa. A vallás emberi dolog, az ember csúcsteljesítménye az ég felé. Kiehezetttség a másra, a transzcendenciára, misztikumra, lerázni a kötetlekeket, föl-szabadítani a szellemet. A kereszténység a fordítottja: az ég leereszkedése a földre, az Isten lehajlása. Ebben a vonulatban érzem a helyén, hogy papságról gondolkodjunk, beszéljünk.

Volt nekem halom más elképzelésem, hogy mi akarok lenni gimnazista koromban, s eléggé a vége felé, mikor a budai sirályokkal Tompa atya vezérlésével bementünk, belopakodtunk a központi szemináriumba, hallottam a krisztusi vérátömlesztésről. Valahogy az én életem folytatódik, de teljesen új távlatokkal és erőkézzel. Ez kezdett akkor bennem zsongani, s akkor este háromnegyed

hét felé, hogy hú, ha engem hívna az Isten. És hátha hiv, tényleg.

Emlékszem, a papszentelés szertartása után lejöttünk a bazilikából, s az első papi tevékenységem: áldást adni. Ahogy én az első áldásokat tettem, végigbögtem önmagamat ettől az érzéstől, hogy adhatok valamit végre én is. Mert eddig csak kaptam. Eddig csak fogyasztottam. Igaz, hogy ez egy kis nyiszlett semmi ahhoz képest, hogy mi jön még itt. Ezek csak szentelmények, csak segítő kegyelmeket adó valamik. Akkor is: legalább ennyit adhatok. És sikerül, ezt már a belügy sem nem tudja megakadályozni, mert már a negyediket áldom meg, már az ötödiket.

Minden kispap biztos hogy a cölíbatust halál-komolyan gondolja. És a szegénységet, a totális engedelmességet is... És azt, hogy a 24 órában mindenkié. Az is, aki később aztán bukik vagy csúszik, vagy megzavarodik, idegileg összeomlik. Azt hiszem tudnánk segíteni őket, hogyha éreznének érdeklődést, támogatást, igényt. Pappá lenni nem úgy kell hogy bizonyos mennyiségű vizsgát lete-szek, ez nem akadályverseny, de a csendek rend-kívüli módon beleszámítanak. Ezt magamba kell szívni, át kell gondolni, és ez emésztí az órákat, a félnapot, amelyek úgy elrepülnek, mint a percek. Legalább ötven százaléka volt összes tanul-mányaimnak. Egy másik, ami veszély a gög, egy olyan öntudat, ami fáj a többinek. Minél jobban lelkesedem és mesélem a másoknak, a másik annál jobban elhallgat. Egyszer csak rájöttem: azért, mert fáj neki. Bármilyen furcsa: én bizonyos helyzetekben így nem oszthatom meg örömmömet. Mert minél jobban mondom, ő annál inkább árnyékba borul, s tönkremegy. Az én kedvességem, frissességem, érzékenységem feléje hajlásom előbb-utóbb készteti őt arra, hogy visszakérdezzen.

(Hogy érzitek magatokat a tábor félidejében?)

– Nagyon tetszik, hogy végre ennyien lehetünk együtt, ugyanakkor ez rengeteg súrlódásra ad lehetőséget. Még nem szoktunk

ahhoz, hogy ennyien vagyunk. Nagyon tetszettek az előadások. Tegnap este szívesen meghallgattam volna Kóka Rozáliát. Az egyik meséjének a végét a gyerekeknél hallottam, de sajnos akkor vittem három gyereket a veszprémi kórházba, mind a hármójukat törötten. Tipikusan harmadik napi tábori sérülések. De-ka, vagyis Deák István a kezdet kezdetén mint táborvezető kijelentette, hogy 5-6 törés még belefér.

– Most kezd úgy oldódni az első napok bizonytalansága. Altáborunkban egy darabig komolyabban próbáltam venni a fegyelmi dolgokat, de rájöttem, hogy itt nem lehet olyan szigorú fegyelmet tartani. Sikerprogram volt mindenképpen tegnap a Kóka Rozália előadása és az esti táncház.

– Az akadályverseny kidolgozásánál a szempont az volt, hogy kombinálódjon a gyakorlat és az elmélet. Alapgondolata az, hogy most Magyarországon, amikor a demokrácia kialakul, újra kell gondolni helyzetünket. A fiatalok különböző pártokat alakítanak, s azok különböző helyzetekbe kerülnek. Ez Beton atya továbbfejlesztett ötlete.

– Utolsó este volt az Imrével egy hatalmas ötletünk, hogy a befektetések világában, a pénz forgása is egy komoly forrás. Most a pontverseny úgy megy, hogy kezdetben száz pontot kap minden csapat, s ebből a 100 pontból minden versenyszámnál licitálhatnak, beforgathatnak egy bizonyos pontszámot. Minden versenyszámnak megvannak a százalékos rátái.

– Jól telt, jót kirándultunk. Húsz kilométert mentünk körülbelül, aztán lenn voltunk a parton, jót fürödtünk, aludtunk, pihentünk. Három előadás volt. Mentünk, előadás, mentünk, előadás. Volt, amelyiken aludtunk, aztán volt a házasságról szóló, az nagyon jó volt. Még a papi hivatásról is volt egy pár perces előadás, az is nagyon jó volt. Volt egy ismerkedési estünk, az nagyon jó volt, nagyon jót táncoltunk. Aztán volt egy táncház, egy

hatalmasat roptunk, hogy jó szóval éljek. Volt tábortűz, amikor felolvastuk a verseket, amelyekkel be kellett jutni ide, ez is nagyon jó volt. Ma este lesz egy virrasztás, amelyre nagyon készülünk, minden cella, mert cellákra vagyunk beosztva az ifjúsági altábor.

– Jó volt az egész.

– A mese, a Kóka Rozi, az nagy siker volt mindenkinek. Amúgy a programok jók voltak, főleg a focizás. Nehéz pihenni...

5. nap: Nem veszíthetsz el!

“Menj és többet ne vétezz!”

(Hogyan telt a tegnapi, a negyedik nap?)

– Szent László jegyében telt. A besenyők megtámadtak minket, a királyt és kíséretét. Elrabolták a kincset, s azt kellett visszaszerezni. Sikerral járt.

– Tulajdonképpen nagyon élvezik a gyerekek, mert ez a korosztály még bármire ráugratható. Kicsit sűrű a program, hajtós, s mivel hatéves egészen más, mint a tíz-tizenkét éves, van aki bírja az iramot, van, aki nem. Úgy gondolom, hogy a gyerekeknek erőt ad az, hogy van, aki nem. Úgy gondolom, hogy a gyerekeknek erőt ad az, hogy megtudják, hogy nem csak nyolcan-tizen vannak, hanem százötvenen, akik hasonló módon élnek.

– A fiatalokkal mentem, az ötös altáborral. Egészségesek lelkileg, testileg, nagyon jó, szervezett programjaik vannak. Engem tulajdonképpen a gyerekeim hoztak ide.

– Délelőtt elmentünk kirándulni. Volt közben három előadás. Szerintem a legjobb a házasságról szóló volt, amit a Rendessy Annamária – a regnumiaknak csak Lele – tartott. Grillusz Danit is nagyon szeretem, nagyon örülök, hogy eljött. Este pedig virrasztás volt tíztől tizenkettőig, utána meg szentségimádás egész éjjel.

– Mint kívülállónak a vagányság nagyon tetszik benne. Nem olyan túl jámbor, mégis jó. A tagnapi programból a virrasztás fogott meg leginkább.

*

*“Aztán így szól a király a jobbán állókhoz: jöj-
jetek atyám áldottjai, vegyétek birtokba a világ kez-
detétől nektek készített országot. Éheztem ugyanis
én, ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok.
Vándor voltam, s befogadtatok. Meztelen és felru-
háztatok, beteg voltam és meglátogattatok. Börtönben
voltam és fölkerestetek.” Ami engem ebben
leginkább meglep az, hogy az utolsó ítéletben Isten
szinte semmi vallásos dolgot nem kér számon.
Nem kéri számon a templomba járást, a bűnt, a
rózsafüzért, a különböző ájtatosságokat. Borzasztó
egyszerű az egész. Egyértelműen arról beszél,
tetté-e vagy sem az Evangélium szerint. Én azért
hívtalak meg és azért teremtettelek meg, hogy sze-
ress. Erre kaptál egy életet. Nem tudjuk mennyit.
Ez alatt az idő alatt kell kihoznod magadból a ma-
ximumot.*

*A mai világnak egy elég nagy problémája, hogy
nincs bűnérzéke. Főképpen nagyon hamar fölmen-
ti magát, és igazából véve a bajok okául környeze-
tét, a többi embert jelöli meg. A boldogtalanságnak,
amit megtapasztal, amit folytonosan átél, ami ellen
dühöng vagy ami ellen harcot indít, ennek a bol-
dogtalanságnak az oka a bűn. Nem tudják elhin-
ni, hogy mennyi sérült ember van, aki gyermekkora-
tól kezdve nem kapta meg az értékelést. Valami
eltört benne, s annyira sérült, hogy nem tud szeret-
ni. Nagyon leegyszerűsítve ezt az evangéliumi
részletet, amikor Jézus odaáll, rámutat a többiekre,
s azt mondja: úgy szeressétek, hogy bármit tesztek
neki, mintha nekem tennétek.*

*Akkor mondom egy hozzám közel álló ember-
re, hogy ismerem őt, ha tudom, hogy különböző
helyzetben hogy gondolkodik, viselkedik, cselek-
szik. Ehhez sok találkozássra, személyes kontak-
tusra van szükség. Isten megismerésének is az
emberi természetből kiindulva ezen az úton kell*

*elindulnia, az igazi megismerés azonban csak ez-
után kezdődhet, a kegyelmi eszközöket felhasznál-
va valóban úgy élek, ahogy Jézus Krisztus elem-
élte az életét. Amikor vétkezem, mindannyiszor bi-
zonyítom, hogy nem ismerem eléggé az atyát. Lé-
tezik ugyanis egy világi értékrend és egy atyai ér-
tékrend. Azt hiszem egyikőnről sem lehet elmon-
dani, hogy a világi értékrendet követi, csak sokszor
kompromisszumokat próbálunk kötni a kettő kö-
zött, de ez nem járható út. A bűnbánat által jobban
megismerem és elfogadom önmagam, mert
közben az Atya értékrendjéhez hasonlítom az éle-
temet. Elhatározásomban felteszem, hogy őt ma-
gát, a megismert igazságot fogom irányítónak
használni.*

*Ősi ellenségem a bűn, mert belerondít minden
jó szándékomba. Belekavar az emberiség jószán-
dékú kezdeményezéseibe is. Ugyanígy ősi ellensé-
günk halál, az, hogy meg kell halni. Nincs kivétel.
Jézus nem ismerte volna az embert, az élet, ha
nem számol azzal, hogy az ember végigkínálja az
életét, ha nem látta volna azt, hogy az ember folya-
matosan vereséget szenved. Ha nem hozott volna
megoldást a két ősi ellenséggel, a halállal és a
betegséggel való küzdelem végkimenetelére, ak-
kor illúziókat kergetett volna a mi Urunk. Jézus
szabadító. Mitől szabadít meg engem az Úr? Nem
szabadította meg az emberiséget a szolgaságtól, a
gazdasági problémáktól, a természeti csapásoktól.
Számunkra Jézus csak akkor lesz a szabadító, ha
Jézus Krisztus üdvözítő. A szabadító valamit el-
vesz, az üdvözítő új életformát kínál, lehetőséget
arra, hogy az eddigi terheit ledobva más ember-
ként éljek. Pocsék érzés a bűn, mert tudom, hogy
önmagam nem tudok kimászni belőle. Belátom,
rossz voltam, hülye voltam, másként kellett volna
csinálni, talán el is határozom, s másnap ugyanúgy
csődöt mondok. Hát akkor hol van itt a szabadu-
lás? Jézus Krisztus mindannyiunkért meghalt.
Nem azért kellett meghalnia, mert a mennyei Atya
vérengző módon várta, hogy valakit jól megbüntet-
hessen az összes ember mocskos bűneiért, ha-
nem azért, mert olyan engedelmes szeretettel
akarta hirdetni itt a földön az Atya üzenetét, s ez az*

engedelmesség sodorta őt a keresztség. Eshetek óriásiakat, taknyolhatok embertelenül nagyokat, megkaptam a lehetőséget arra, hogy még innen is, a legsárosabb sárból is föl lehessen kelni. Jézus nem azt mondja, hogy azután többé nem lesz vétek, hanem azt mondja, hogy próbáljam meg az Atya szeretetét viszonzni.

Mindenhonnan van visszaút. A halált pedig azaz győzte le, hogy ő maga is vállalta, hogy átmegy a halál alagútján, a föltámadásával jelzi a folytatást, ezzel eleve kiveri a fogát a halálnak. A földi élet meg az örök élet között van egy kapu, ez a halál, és ennél a kapunál a halál a portás. Ide fokozta le Jézus az ősi ellenséget.

*

(Hogy érzitek magatokat az ötödik napon a tábor vége felé?)

– Nagyon nagy örömmel vettem, hogy meghívtak, mert én nem vagyok regnumi. Csak azt tudom mondani, hogy akik benne vannak, nem is tudják, hogy miben vannak benne. Akik pedig kívül vannak, azok nem tudják, miben nincsenek benne. Vidéken, főleg kisebb falukban nincsenek közösségek, akik ilyen lehetőséggel élnek tovább a keresztyén életet.

– A tegnap esti virrasztás igen kedves volt, különösen a fiatalok lelkesedése, és ami engem mindig megragad, a mélyen átélt hite. Ez azt hiszem, garancia a jövőre nézve is ebben az országban.

– Tegnap legmegrendítőbb volt a számomra amikor az erdő szélén letelepedtünk a négy állomás egyikén, s Beton atya elmondotta azt, hogy miként lett ő pap, mi a pap dolga, feladata, és mi a hívek kötelessége, hogy a papokat megerősítsék. Én 1941 és 46 között voltam a Regnum Marianum tagja, s bár akkor egy kicsit más formája volt, lényegében ugyanezt a légkört, szellemet árasztotta belénk, amit később mi adhattunk tovább. Gyermkeink sorban ennek a mozgalomnak a keretében nevel-

kedtek olyanná, amilyenné. Legidősebb lányunk 33 éves, rajztanár ugyan, de szerzetes lett, két fiunk 28 évesek, mindegyike pap lett, egyik világi, éppen itt van, a másik ferences. A család egyik szemefénye, 12 éves gyermekünk ebben a táborban, mint a Mau-Mau csoport tagja aktív módon vesz részt.

– A virrasztás csodálatos élmény volt. Valami fantasztikusan, szívszorítóan szép volt. Nem az, hogy öt perc múlva feláll, hanem két órát végigtérdepel, végigimádkozik. Tényleg azt tapasztalhattuk meg, hogy minden egyéb lényegtelen, ezek az abszolút fontos értékek, nem számít a többi. Ezt nem azért mondom, hogy ne dolgozzunk tisztességesen, mert az is legyen a helyén, meg a család is.

– Nekem a keresztségi fogadalom megújítása jelentette a legnagyobb élményt, mert aközben úgy éreztem, hogy egy emberben észrevettem Jézus Krisztust.

– Nekem ez a gyónás volt a legjobb. Meg a Pater ízesen előadott beszéde, amit nekünk, kamaszoknak mondott tegnap este. A szentmiséről meg az áldozatról. És talán a tábortűz.

– Énnekem, papnak, csodálatos élményem ez a lelki tisztaság, az egymás szolgálata, ahogy éjt nappallá téve dolgoznak, mindenki a másikért. Aztán meg az is, hogy azon a helyen, ahol a káromkodás meg a mocskos beszéd ivódott bele a falakba, és a szekrényeknek a belső oldalán a mocskos, obszcén kifejezések olvashatók, most imádsággal telítődött meg. Éjszaka félórás beosztással ezek a kis huligánok, tinédzserek szentségimádást tartottak. A két órás adoráción meg teljesen önkéntesen zsúfolásig megtöltötték a termet. Ugyanakkor olyan tábor is, ahol szórakozni, kirándulni, fürdeni, strandolni lehet. Egészen jellemnevelés, minden nagyképűség nélkül.

– A csúcs a sokszínűségben eddig a szentségimádás volt, és nagyon szép volt a bűnbánati liturgia eddigi része is. Ilyen formában jó körülmények közt lehetővé tették. Mind a

Regnum házfőnöke örömmel állapíthatom meg, hogy alig hallhattam disszonáns hangokat.

* * *

– *Akik igazán ismerjük Krisztust, és reménykedünk benne, kérjük hangos szóval és bizalommal.*

– *Még alig, hogy megérkeztünk, holnapután már haza is megyünk, add Uram, hogy ittélünk ne csak idei nyarunk egy kellemes epizódja legyen, hanem tábori élményeink, szolgálataink és fogadalmaink tartós bélyegként kísérvényezzenek további életünkön.*

– *Urnk add, hogy munkálkodjék bennünk örökséged a te igazságod alázatában, a cselekvő reményben, a résztvevő szeretetben, hogy általa áldottak legyünk gyermekeinkben, a magyar ifjúságban.*

– *Imádkozunk a betegekért is, különösen egy fiatal paptestvérünkért, akit négy hete ifjúsági pasztorációjára készülve baleset ért, s most bénán fekszik. Urunk oldd meg ezt az emberileg megoldhatatlan bajt! Testileg vagy lelkileg, ahogy a te akaratod szerint való, hogy ne érezze sem ő, sem többi beteg testvérünk, hogy "Istenem, Istenem, miért hagytlál el engem!"*

– *Urnk, te szeretsz és megbocsátasz. Köszönjük és kérjük szeretetedet és megbocsátásodat nagy családunk élő és meghalt tagjai nevében.*

– *Kérünk, Uram, add, hogy irgalmadból újjászületve hitünkben és regnumi mivoltunkban megerősödve térjünk haza, hogy jobban szolgálhassak.*

– *Kérünk, hogy a Regnumnak a jövőben is sok jó vezetője legyen.*

– *Könyörögjünk! Irgalmas Istenünk, a te akaratodból szenvedett Krisztus az egész világ üdvösségéért, add népednek a nagy elhatározást, hogy merjen neked bemutatott égő áldozattá válni, és így beteljesedjék szeretetednek teljességével. Kérjük ezt a mi Urunk, Jézus Krisztus által.*

*

(Hogyan sikerült a tábor? Mi volt az, ami leginkább megérintett benneteket?)

– Nem szeretem a testet és a lelket külön cincálni, mert az ember egy. Sokszor beszélünk arról, hogy a Regnumban a természetesből építkezve, alapot felhasználva oltjuk bele a kegyelembe. Gyakran az volt az érzésem, hogy még nem érkeztünk el az igazi ősforráshoz, de például a mai nap egyes mozzanatai azért számomra azt jelezték, hogy azért gyalogolunk a forrás felé. Ami megérintett: a kicsik s nagyok együttléte, a szolgálat, az odaadás.

– Remekül sikerült. Nagyon életszerű ez az egész dolog. A tizenévesek altáborában a magyar szentekkel foglalkozunk, vagyis inkább a bennük megtestesülő értékekkel. Játékokkal próbáljuk meg őket közelebb hozni ezekhez. Például az, hogy kapnak a trikójukra bizonyos jeleket. Kapnak Szent László jelvényt, az, aki valami küzdelemben hősiess, a Szent Erzsébetről elnevezett dísz az a nagylelkűség, figyelmességnek a jele. A százhusz gyereket felosztottuk négy történelmi városra, s napvárat kellett építeni. A második nap történelmi játékokat hoztunk össze a sporttal: karikahajtás, lovaglás, ágyúgolyó rugdosás. Harmadik nap elmentünk kirándulni, ahol a besenyőkkel kellett egy számháborús csatát vívni. Ma elkezdttük a termékgyártást a holnapra vásárra.

– Mintha hét napig egyfolytában vasárnap lett volna, úgy érzem magam.

*

6. nap: Teljesen a tied!

“Aki eszi az én testemet és issza véreimet, az élni fog!”

(Hogyan sikerült a tábor? Mi az, ami leginkább megérintett benneteket?)

– A vár-játék, mert tomáztunk, gólyalábverseny volt, tollasozás, labdapattogatás és minden ilyesmi.

– Ma vásár lesz. Lesznek például agyagból készített figurák, fonások, övek. Voltak nagyobb gyerekek, akik megtanítottak ezekre.

– A legjobb az volt, amikor kirándulni mentünk tegnap. Olyan jó volt, mert meséltünk egymásnak. En is meséltem egy jó hosszú mesét.

*

Nem egészen hisszük el, hogy Isten egészen emberré lett. Lemondott isteni mindentudásáról és hatalmáról. Jézus azért jött, hogy kinyilatkoztassa: az Isten szeretetét. Mindenre számított a galileai igehirdetés elején, csak arra nem, hogy kivégzik. Jézus nem azt mondta, hogy ő a világ értelme, magyarázata, hanem azt, hogy ő a világ világossága.

Az áldozat meghozatala mindig örömben fogan, és minden ajándékba belesugárzik a végső ajándék. Önmagamat neked adom. Én tértí létemre szeretem a virágot, mert ez az igazi ajándék, ugyanis nincs semmi haszna. A jól tanulsz, biciklit kapsz! – A szerződés jó pedagógiai eszköz is lehet, de nem ajándék. Az ajándéknál ugyanis az érdem zavaró. Ha megérdemlem, nem ajándék.

*

(Hogyan sikerült a tábor?)

– Végül is játszottunk velük mindenfélét. Bábukat készítettünk, nemezlabdát, gipszből mindenféle állatokat. Azt hiszem, nagyon élvezték, legalább is nagyon sokszor befeledeztek. Templomot is építettünk. Jó cselekedetekért lehetett téglát kapni.

*

Figyelem, figyelem, közhírré tétetik, hogy talléros vásár rendeztetik 3-5-ig a VII-es épület előtt. A vásáron kapható kerámia, filc és fontott munka! Ezen kívül az ott lévők megcsodálhatják a hármast

altábor előadásában különböző mondákat, legendákat rajzokkal illusztrálva!

*

Hölgyeim és uraim. Szent Imre herceg legendája. Itt látható Szent István király, aki még kicsike, és Vajknak nevezték először. Nagyobb lett, öt-hat éves korában elkeresztelték István királynak. Nagyon sokat imádkozott kisebb korában. 1000-1001-ben István királyt megkoronázták. Egyszer István király egy nagyon nehéz vadászatról hazatért, lefeküdt, elaludt, s azt álmodta, hogy a bessenyők betámadtak az országba. Legyőzte őket és kiűzte az országból. Szent Istvánnak a gyerekek Szent Imre hercegnek nevezték, aki egyszer elment vadászni, s huszonnégy éves korában egy vadkan fölöklette hátulról. Itt hátul pedig látható a magyar címer, amely két angyal tartja.

*

– Ma volt a fiataloknak az akadályverseny, amit mindenki örömmel vett. Tíz kilométer volt a táv, nem volt megerőltető, inkább szellemi munkát igényelt. Az első akadály az volt, hogy a hét szentséget kellett elmagyarázni pantomimban süketnémáknak. A második: egy cigányputriba keveredtünk, s ott azok könyörögtek nekünk, hogy adjunk pénzt, mittudomén, s akkor mi odaadtuk nekik minden pénzünket. De volt, aki azt mondta nekik, menjenek dolgozni. Utána tekeregtünk nagyon sokáig, s végül ráakadtunk egy állomásra, ahol ebédet osztottak. Utána egy angol úriemberrel beszélgettünk. Szállodát akart építeni Tihanyban, mi pártokra voltunk oszolva, a mi csoportunk volt a kormánypárt, s engedélyt adhattunk vagy nem adhattunk. Továbbmentünk, s ott volt Magyarország határa. Átmentünk a hídon, ott felvidékiek voltak, erdélyiek és jugoszlávok, vagyis vajdasági magyarok. Volt egy amerikai úriember, akit arról kellett meggyőzni, hogy valami támogatást

nyújtsanak nekik. És közben ezekkel kellett beszélgetni, ezekkel a románokkal, erdélyi magyarokkal pontosabban, felvidéki magyarokkal, hogy milyen a helyzetük. Közben kellett rajzolni egy vaktérképet, be kellett rajta jelölni Magyarországot István korában, a török hódoltság alatt és Mária Terézia idején.

*

*Első Este szentmise, utána tábortűz
Másnap reggel mindenki más programot űz
Volt itt Blank-előadás, később csevegés
Délután volt Balaton, tánc, ismerkedés.*

*Szerda reggel álmosan újra együtt vagyunk.
A nagy színház termében kitérőnk,
Mesésen szállt ránk az est, de nem kókadotunk
Utána a táncszobában sokat mulatunk.*

*Másnap reggel kezdődött a nagy kirándulás
Három falu templomában két előadás
Otthon Grillusz Dániel Szent Pált idézte
Gyertyafényes imádság a napunk tetézte.*

*Péntek volt a lelki nap, nagy megújulás
Ovisoknak, bölcsiseknek romlátogatás
Szürkeületkor sörparty, nagy zenés buli
Éjtélkor a napunkra felkerült az "i".*

*Barsi atya a komptól késve befutott
Addig Mikó barátunk kórust alkotott
Gellért atya mindenkinek békésen felelt
Délután az előadás mindent felkevert.*

*Itt az esti tábortűz, vidáman éneklünk
Szervezőknek, rendezőknek mindent köszönünk
Holnap záró szentmise, aztán indulunk,
De azért az egy hétért áldott légy, Urunk.*

7. nap: Itt a kezem!

“Barátomnak mondalak titeket!”

Köszönöm, hogy elfogadtátok azt, hogy irányítottam a heteteknek a programját, hogy dolgozhattam és száguldozhattam értetek. Szívből remélem, és bízom benne, hogy nektek is igazi tábor volt, ti is jól éreztétek magatokat, és nagyon szépen köszönöm, hogy segítettétek a munkámat. Ez nem csak abban nyilvánult meg, hogy néhány programot megszerveztetek, vagy amikor kértem valamit, megcsináltátok, hanem abban is, hogy amikor nem reggeliztem, kedvesen kezembe nyomtatok egy kililit, vagy úgy mentetek el melletttem, hogy "hajrá, menni fog". Kívánok mindannyiőtoknak ennek a tábornak a szellemében tevékeny heteket ezután is. Köszönöm nektek, hogy itt voltatok, köszönöm, hogy elfogadtatok, sziasztok.

Kamarás Pista sokunk orra alá odadugta a mikrofonját, a legváratalanabb pillanatokban megkérdezte: Mit jelent neked a tábor? Hogy érzed magad? Mit vársz tőle? Rendkívül fontos volt ez a tisztázó kérdés nekem is az elején és a végén is, hogy mi volt fontos nekem személyesen, Blackensstein Miklósnak? Az a benyomásom, hogy a Regnum együtt élt. Minden tábor mindig az élet teljességét jelentette számomra. Tíz-tizenkét év óta tökéletesen nyugalomban élünk, papjaink kilői, az asszonyok termékenysége, a lányok csinosága, a fiúk nagysága jelzi azt, hogy hét gazdag esztendő után kell újra számot vetni, hogy nehogyan elhizzunk. Nagyon nagy ajándékot kaptunk, gazdagodhattunk, de tovább kell adnunk mindezt. Nemcsak befelé.

Én egy tábor zárásakor sohasem tudom megmondani, hogy egy tábor hogy sikerült, csak azt, hogy jól érezttem magam vagy nem. A következő időszak cselekedetei és döntései, lásd szeretet, fogják igazolni, hogy született-e bennük valami nyitottabbság a Szentlélek Úristenre, hogy konzsenzálisabbak lettünk-e korunkkal, mer a tábor igazán akkor volt jó. Úgy érzem, sikerült komplex módon gondolkodni az életről. Az imának, a játéknak, a sportnak, a kultúrának – mindennek, ami a teljes magyar vertikumot, a teljes kultúrát jelenti – meg-

mozdultak a különféle csírái. Ez a Regnum ősi hagyománya.

A spanyol találkozik az indiánnal és megkérdezi: Uram, ön inka? Az vagyok, de kérdezze meg a bátyámat, az még inkább. Ha ránk kéreznének, hogy "Őnök katolikusok? Maguk a magyar egyház?" "Igen, természetesen de kérdezze meg a többieket, azok még inkább." Ha ez az alázat, ez a nyitottság megvan bennünk, akkor én nem félek. Egy új korszak nyitányaként nagy alázatosan, nagyon nyitottan, nagyon kollegiálisan kell viselkednünk. Nem csak a lelkünket kell ilyen szépen, precízen érteni, hogy része vagyunk egy nagy közösségnek, egy világközösségnek, egy magyar közösségnek.

Azt hiszem, ez sokunk számára léptékváltás, irányváltás, szempontváltás. Eddig valami olyasmit csinált a Regnum, amit a Picard professzor, a francia mélytengerkutató, de most új helyzet jön elő: – Ha megbíznák Picardot egy tihanyi méricskélésre, nem hozná el azt az iszonyú szerkentyűjét a japán vizekről. Itt más a feladat: felszíni hajózás, ahol pontos tájolás kell, és kellő üzemanyag, és program.

Aminek nem kell változnia, az a kisgyerek pasztoráció, a kiscsoportos munkamódszer, a vezetőképzés. Nekünk van egy partitúránk, egy nevelési rendszerünk, amit a gyerekek nem mondunk el, s ettől szép a Regnum. Nincs agyondu-málva, agyonideologizálva, mégsem rutinból dolgozunk, és nem szélhámoskodva.

Semmi nem köt minket, kizárólag a józan ész meg a lelkiismeret. Itt tényleg az Úristen kezünkbe adta ezt az egészet. Demokratikusan ezt a részét valóban alulról kell felépíteni. Ahogyan a nagy demokráciák. Okosan működő parlamentek. Valahogy úgy kéne majd megállapodni nyitottabban, dinamikusabban, megfelelő új struktúrában.

Zárszóban arról szeretnék beszélni, hogy mit adott a Regnum a világnak. Én azt hiszem, hogy ebben a mai világban az emberek többsége a dolgoznak a könnyebbik végét próbálja megfogni. Az

egyetlen dolog, amit mi adhatnánk a világnak: aszkézis és a másoknak a szolgálata. Áldozat nélkül egyszerűen kapcsolatot sem lehet teremteni. Akkor, amikor az ember kapcsolatot teremt egy mással egy közösségben, kiszolgáltatottá válhat, az, amit ő értékesnek tart, megsérülhet. Most azt hiszem, sokkal nagyobbak az egyéni kísértések a fogyasztó társadalom felé.

Kinn voltunk a családdal együtt hosszabb ideig Kanadában, s tegnap az amerikai televíziósok kérdezték, hogy miért jöttünk haza. Ők meg vannak győződve, hogy az ő országuk a világ közepe. Mi is gondolkodtunk azon, hogy hazajöjünk, ne jöjünk haza. Bizonyos értelemben egy nagyon kényelmes élet volt. Dehát volt nekem egy álmom. Még valamikor a helvenes évek közepén, amikor még kemény idők voltak, egyszer éjszaka arra ébredtem föl, hogy kinn zörögnek, kopognak, verik az ajtót. Gondoltam, most akarnak elvinni. Kimentem az ajtón. És nem volt ott senki. Kinéztem a lépcsőházba. Szerencsére csak álmodtam. Aztán egyszer ezt újra álmodtam Kanadában, s akkor eszembe jutott, hogy én most ideát vagyok, itt nem jöhetnek. És amikor arról beszélgettünk, hogy jöjünk, maradjunk, s azt mondtuk, a közösségért visszajövünk. – És amikor körülnézek rajtatok itt, meg lenn a sörpartin, a nyitómisén, úgy érzem, jól választottam.

(Hogyan sikerült a tábor? Mi volt, ami leginkább megérintett benneteket?)

– Mint a Regnum egyik vezetője, nagyon örülök, hogy közös nevezőre jött a nullától nyolcvan éves korig terjedő Regnum-tagság. Nagyon sokat jelentett nekem, papnak, a bűnbánati liturgia, s a rendkívül komolyan vett szentgyónások, az előforduló feszültségek és kisebb-nagyobb szeretetlenségek jóvátételének őszinte vágya.

– Hétfőn volt a kislányom névnapja. Ezt úgy ünnepeltük meg, hogy elszaladtam mellette, háromszor megpuszítottam, s boldog névnapot kívántam neki. Otthon ez egészen másképpen lett volna, mégis valami. Nagyon-nagyon varázslatos volt így csinálni. Nagyon

meg vagyok elégedve, legelsősorban a beszélgetésekkel. Akik találkozni akartak, megkereshették egymást, és igazi, baráti, mély beszélgetéseket folytathattunk.

– Volt ez a lelki nap, amikor több gyónó volt, mint az atyák várták. Nagyon szép volt a zárómiséje is, nagyon nagy élmény volt. És hát eleve ez egy csúcsmélny, hogy mindenki ennyire kedves, hogy ennyire elviseljük egymást. Ez ami ebben az országban a legnagyobb hiánycikk.

– Örülök, hogy ebbe beleugrottunk. Így a Regnum, mert ez a tábor merőben más, mint az eddigi hagyományaink és ehhez azért bátorság kellett, szombaton, hogy sikerült, és mindenképpen. Nagyon örülök, hogy a tegnapi bűnbánati liturgia kétségkívül egy nagy pillanat volt. És a tegnapi sörparti szintén. A maga végtelenségével a kettő, s talán nem is véletlen, hogy egy napon volt, s hogy pénteken.

– Nekem újdonsült diakónusnak nagyszerű lehetőségem volt az oltár előtt szolgálni egy nagy közösség előtt.

– Az ifjúsági altáborban vettem részt. Elég strapás volt. Jól megdolgoztattak. Állandóan kirándultunk. Zacskóból ebédeltünk.

– Jó volt, mert számomra, az egyik vezető felszínre hozta gyengeségeinket, azokat a pontokat, ahol változtatni kell.

– Jó lehetőség adódott regnumi öntudatunk, azonosságunk tisztázására.

– Megerősödött bennem, hogy az Evangéliumot csak közösségben lehet megélni, s erre a Regnum egy borzasztóan jó keret, azért, mert az összes korosztályt befogadja. Nagyon életszerű, csak azt kívánja, hogy legyünk természetesek, nem kíván lehetlent az átlag honpolgártól, csak annyit, hogy természetesen vegye országának sokszínűségét.

